

POSTANOWIENIE

Dnia 10 kwietnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maciej Pacuda (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Halina Kiriło

SSA Marek Szymanowski

w sprawie z odwołania A. L.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Lublinie

o ustalenie istnienia obowiązku ubezpieczenia społecznego i wysokość podstawy wymiaru składek,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 10 kwietnia 2024 r.,

skargi kasacyjnej odwołującej się od postanowienia Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 4 lutego 2022 r., sygn. akt III AUa 883/20,

1. odrzuca skargę kasacyjną,

2. oddala wniosek organu rentowego o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Halina Kiriło Maciej Pacuda SSA Marek Szymanowski

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Lublinie postanowieniem z dnia 4 lutego 2022 r., wydanym na skutek apelacji wniesionej przez odwołującą się A. L. od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Lublinie z dnia 6 lipca 2020 r., w punkcie 1. podjął zawieszone postępowanie, w punkcie 2. umorzył postępowanie apelacyjne, a w

punkcie 3. umorzył nawzajem koszty stron w postępowaniu apelacyjnym na podstawie art. 182 § 4 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c.

Sąd Apelacyjny wyjaśnił, że odwołująca się w dniu 14 sierpnia 2020 r. wniosła apelację od wyroku Sądu Okręgowego w Lublinie z dnia 6 lipca 2020 r. w zakresie dotyczącym punktu II tego wyroku. W dniu 10 listopada 2020 r. pełnomocnik odwołującej się wniósł zaś o zawieszenie postępowania na zgodny wniosek stron (art. 178 k.p.c.). W dniu 13 listopada 2020 r. do Sądu Apelacyjnego wpłynął z kolei wniosek organu rentowego o zawieszenie postępowania na podstawie art. 178 k.p.c. Sąd Apelacyjny postanowieniem z dnia 17 listopada 2020 r. zawiesił więc postępowanie na podstawie art. 178 k.p.c. W dniu 10 stycznia 2022 r. odwołująca się, reprezentowana przez radcę prawnego, wniosła jednak o podjęcie zawieszonego postępowania i wyznaczenie terminu rozprawy apelacyjnej.

Sąd drugiej instancji stwierdził w związku z tym, że zgodnie z art. 181 § 1 pkt 2 k.p.c. sąd postanowi podjąć postępowanie na wniosek którejkolwiek ze stron: w wypadku zawieszenia na wniosek obu stron albo wskutek niestawiennictwa - nie wcześniej niż po upływie trzech miesięcy od zawieszenia, jeżeli strony we wniosku o zawieszenie nie oznaczyły dłuższego terminu. Postępowanie w sprawie zostało zawieszone na zgodny wniosek stron w dniu 17 listopada 2020 r. Bezsporne jest też, że w okresie sześciu miesięcy po wydaniu tego orzeczenia żadna ze stron nie wnioskowała o podjęcie postępowania. Wniosek o podjęcie postępowania został bowiem zgłoszony przez odwołującą się w dniu 10 stycznia 2022 r.

Sąd Apelacyjny przypomniał zaś, że zgodnie z art. 182 § 1 pkt 2 k.p.c. sąd umarza postępowanie zawieszone na zgodny wniosek stron lub na wniosek spadkobiercy, jeżeli wniosek o podjęcie postępowania nie został zgłoszony w ciągu sześciu miesięcy od daty postanowienia o zawieszeniu postępowania. W sprawie należało zatem podjąć zawieszone postępowanie, a następnie umorzyć je, skoro wniosek o podjęcie „nie został złożony po upływie sześciomiesięcznego terminu, o którym mowa w art. 182 § 1 pkt 2 k.p.c.”.

Odwołująca się A. L. wniosła do Sądu Najwyższego skargę kasacyjną od postanowienia Sądu Apelacyjnego z dnia 4 lutego 2022 r., zaskarżając to postanowienie w części, w której Sąd Apelacyjny umorzył postępowanie apelacyjne (pkt 2 sentencji postanowienia), i zarzucając naruszenie przepisów postępowania

mogące mieć istotny wpływ na wynik sprawy, a mianowicie art. 182 § 1 pkt 2 k.p.c. w związku z art. 178 k.p.c., przez ich błędną wykładnię i przyjęcie, że postanowienie o zawieszeniu postępowania zostało wydane na zgodny wniosek stron, co w związku z upływem sześciu miesięcy od daty jego wydania stanowiło przyczynę uzasadniającą umorzenie postępowania apelacyjnego, podczas gdy zawieszenie postępowania nastąpiło z inicjatywy Sądu, w konsekwencji czego Sąd ten, orzekając w przedmiocie umorzenia, oparł się wyłącznie na formalnej przyczynie zawieszenia, powołanej w postanowieniu o zawieszeniu, bez zbadania i dokonania oceny rzeczywistych powodów zawieszenia postępowania, co w sprawie przekłada się na okoliczność, że Sąd nie dokonał prawidłowej wykładni przepisów postępowania.

Powołując się na tak sformułowany zarzut kasacyjny, skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Lublinie do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rozpoznawana w niniejszym postępowaniu skarga kasacyjna podlegała odrzuceniu jako niedopuszczalna.

Należy bowiem przypomnieć, że zgodnie z art. 398¹ § 1 k.p.c., skarga kasacyjna przysługuje od wydanego przez sąd drugiej instancji prawomocnego wyroku lub postanowienia w przedmiocie odrzucenia pozwu albo umorzenia postępowania kończącego postępowanie w sprawie. Przy przyjęciu, że postanowienie o umorzeniu postępowania apelacyjnego (a takie postanowienie zostało zaskarżone rozpoznawaną skargą kasacyjną) kończy postępowanie w sprawie, wymaga więc rozważenia, czy postanowienie to jest tym orzeczeniem, które - zgodnie z art. 398¹ § 1 k.p.c. - podlega zaskarżeniu skargą kasacyjną czy też - jak przewidywał obowiązujący do dnia 6 listopada 2019 r. art. 394¹ § 2 k.p.c. - zaskarżeniu zażaleniem (oczywiście z zastrzeżeniem, że ten środek zaskarżenia służył wówczas, gdy w sprawie przysługiwała skarga kasacyjna i nie chodziło o jedno z postanowień, o których mowa w art. 398¹ § 1 k.p.c., a także postanowień

wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego w stanie prawnym obowiązującym do dnia 6 listopada 2019 r. (a więc przed wejściem w życie ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. zmieniającej Kodeks postępowania cywilnego od dnia 7 listopada 2019 r., Dz.U. z 2019 r., poz. 1469) przyjmowano, że rozróżnienie postanowień kończących postępowanie w sprawie podlegających zaskarżeniu albo skargą kasacyjną albo zażaleniem wymagało wskazania, po pierwsze, na wagę skargi kasacyjnej i po drugie, na sposób procedowania sądu drugiej instancji, wynikający przede wszystkim z art. 386 § 3 k.p.c. Skarga kasacyjna jako środek prawny o szczególnej randze miała więc (i ma nadal) zastosowanie tylko do orzeczeń o największym znaczeniu procesowym. Wobec tego zaskarżeniu w tym trybie podlegają orzeczenia merytoryczne co do istoty sprawy (art. 386 § 1 k.p.c.). Jest też jasne, że oprócz takich orzeczeń sąd drugiej instancji wydaje postanowienia w przedmiocie odrzucenia pozwu oraz umorzenia postępowania. Właściwym przykładem są tu postanowienia uchylające zaskarżony wyrok z jednoczesnym odrzuceniem pozwu lub umorzeniem postępowania, wydane w warunkach wynikających z art. 386 § 3 k.p.c., a więc postanowienia rozstrzygające kwestie dotyczące przesłanek procesowych (por. art. 199, 1099, 1124 k.p.c.), jak również sytuacja, gdy powód cofnął ze skutkiem prawnym pozew lub, jeżeli wydanie wyroku stało się z innych przyczyn zbędne lub niedopuszczalne (art. 355 § 1 k.p.c.). Na równi z cofnięciem pozwu traktuje się też odwołanie wniesione w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych. We wszystkich tych wypadkach wchodzi więc w grę okoliczności istniejące przed wydaniem zaskarżonego wyroku, które nie zostały uwzględnione przez sąd pierwszej instancji i okoliczności, które powstały dopiero po tym wyroku, a zatem okoliczności następne. Z powyższego wynika zatem, że chodzi o rozstrzygnięcia obejmujące postępowanie w sprawie w całości (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 8 marca 2013 r., III CZ 12/13, LEX nr 1331313; z dnia 25 września 2014 r., II CZ 45/14, LEX nr 1532736; z dnia 15 lutego 2018 r., I CZ 17/18, LEX nr 2486188; z dnia 18 kwietnia 2018 r., IV CZ 17/18, LEX nr 2498015).

Umorzenie postępowania apelacyjnego (podobnie jak umorzenie postępowania zażaleniowego) nie mieści się natomiast w kategorii postanowień

wydanych przez sąd drugiej instancji w warunkach uregulowanych w art. 386 § 3 k.p.c. Postanowienie w tym przedmiocie, w stanie prawnym obowiązującym do dnia 6 listopada 2019 r., podlegało zatem, stosownie do art. 394¹ § 2 k.p.c., zaskarżeniu zażaleniem i to o tyle, o ile w danej sprawie przysługiwała skarga kasacyjna (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 20 sierpnia 2019 r., II UZ 21/19, LEX nr 3226004 oraz z dnia 4 września 2019 r., II UZ 23/19, LEX nr 2738653). Z dniem 7 listopada 2019 r. art. 394¹ § 2 k.p.c. został jednak uchylony. Należy więc przyjąć, że w obecnym stanie prawnym zażalenie do Sądu Najwyższego na postanowienie o umorzeniu postępowania apelacyjnego również jest niedopuszczalne (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 2022 r., III UZ 30/22, LEX nr 3557077).

Jak trafnie wyjaśnił zaś Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 19 czerwca 2020 r., II CSK 70/20 (LEX nr 3147686), umożliwienie zaskarżenia postanowień o odrzuceniu pozwu i umorzeniu postępowania skargą kasacyjną wynika z tego, że postanowienia te zamykają drogę do merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy. Wraz z odrzuceniem pozwu albo umorzeniem postępowanie kończy się bez wydania orzeczenia, które obejmowałoby ocenę zasadności żądania przedstawionego w pozwie lub wniosku inicjującym postępowanie nieprocesowe. Postanowienia te pociągają tym samym za sobą szczególnie ważne konsekwencje dla stron (uczestników), tamując drogę do uzyskania oczekiwanej ochrony sądowej. Inne postanowienia sądu drugiej instancji, które takich skutków nie wywołują, mogą natomiast podlegać zaskarżeniu zażaleniem, jeżeli ustawa tak stanowi, chociażby miały kończący postępowanie w sprawie charakter (por. art. 394¹ § 2 k.p.c. uchylony ustawą z dnia 4 lipca 2019 r., a *de lege lata* - art. 394¹ § 1 i art. 394² § 1 k.p.c.).

Przedstawione motywy można jednak odnieść tylko do takich postanowień o umorzeniu postępowania, które odnoszą się do całej sprawy i - podobnie jak postanowienia o odrzuceniu pozwu lub wniosku wszczynającego postępowanie nieprocesowe - pociągają za sobą ukończenie postępowania bez wydania merytorycznego rozstrzygnięcia. Jeżeli natomiast postępowanie podlega umorzeniu w warunkach określonych w art. 182 § 3 k.p.c., dotyczy to tylko tych przypadków, w których postępowanie - wyjątkowo - podlega umorzeniu w całości w sprawach o

unieważnienie małżeństwa, rozwód i ustalenie nieistnienia małżeństwa, z jednoczesnym uchyleniem merytorycznego orzeczenia wydanego w pierwszej instancji. Odmienne przedstawia się sytuacja w pozostałych przypadkach objętych tym przepisem - umorzenie postępowania dotyczy wtedy tylko postępowania przed sądem drugiej instancji i powoduje uprawomocnienie się zaskarżonego orzeczenia. Postępowanie nie kończy się zatem - w tych przypadkach - bez merytorycznego osądu żądania, strony uzyskują merytoryczne orzeczenie odpowiadające ich konstytucyjnemu prawu do rozstrzygnięcia o istocie sprawy (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP), nie dochodzi zaś jedynie, na skutek bezczynności stron, do merytorycznego rozpoznania złożonego środka zaskarżenia. W płaszczyźnie skutków procesowych stan ten jest zbliżony do sytuacji, w której strona cofa apelację (art. 391 § 2 k.p.c.) lub wniesiona apelacja okazuje się niedopuszczalna, przy czym postanowienie sądu drugiej instancji o odrzuceniu apelacji z powodu jej niedopuszczalności podlega zaskarżeniu zażaleniem (por. uchylony art. 394¹ § 2 k.p.c., obecnie art. 394² § 1 k.p.c.), nie zaś skargą kasacyjną.

Z tych powodów, w orzecznictwie Sądu Najwyższego za utrwalone można uznać stanowisko, według którego postanowienie sądu drugiej instancji o umorzeniu postępowania apelacyjnego nie podlega zaskarżeniu skargą kasacyjną, co dotyczy zarówno procesu, jak i postępowania nieprocesowego (por. powołane wyżej postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 8 marca 2013 r., III CZ 12/13; z dnia 25 września 2014 r., II CZ 45/14; z dnia 15 lutego 2018 r., I CZ 17/18; z dnia 18 kwietnia 2018 r., IV CZ 17/18, a także postanowienia: z dnia 7 listopada 2013 r., V CZ 53/13, LEX nr 1391710; z dnia 7 marca 2017 r., II CSK 198/16, LEX nr 3543183; LEX nr 2498015; z dnia 25 czerwca 2019 r., I CZ 41/19, LEX nr 2691532). Ze względu na przedstawione wcześniej argumenty nie można zarazem podzielić odmiennych poglądów wyrażanych we wcześniejszej judykaturze (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 14 lutego 2006 r., II CZ 137/05, LEX nr 1103808 i z dnia 15 grudnia 2011 r., II CZ 113/11, LEX nr 1298072).

Aprobuując w pełni przedstawione wyżej poglądy prawne, Sąd Najwyższy końcowo dostrzega i to, że na podstawie art. 1 pkt 51 ustawy z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r., poz. 1860) w art. 394² § 1 k.p.c., poczynając od dnia 1 lipca

2023 r., przewidziano, że zażalenie do innego składu sądu drugiej instancji przysługuje między innymi na postanowienie tego sądu o umorzeniu postępowania wywołanego wniesieniem apelacji. W aktualnym stanie prawnym postanowienie o umorzeniu postępowania apelacyjnego podlega więc zaskarżeniu w ramach tak zwanego „zażalenia poziomego”.

Kierując się przedstawionymi motywami oraz opierając się na podstawie art. 398⁶ § 3 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w punkcie 1) sentencji postanowienia.

Co do zawartego w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniosku organu rentowego o zasądzenie na jego rzecz kosztów postępowania, Sąd Najwyższy w punkcie 2) postanowienia orzekł natomiast na podstawie art. 108 § 1 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c., stwierdzając, że organ rentowy domagał się jedynie wydania postanowienia o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, a w przypadku przyjęcia tej skargi do rozpoznania jej oddalenia i wniosek o zasądzenie od skarżącej kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego, wiązał jedynie z tymi rozstrzygnięciami. Sąd Najwyższy zauważył zaś, że w judykaturze jednolicie przyjmuje się, że nie ma podstaw do przyznania kosztów postępowania kasacyjnego stronie, która w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniosła o koszty wiążąca nie z tym rozstrzygnięciem, które ostatecznie w sprawie zapadło (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 15 listopada 1934 r. C.II.1677/34, Zb. Urz. 1935, poz. 204 oraz postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 11 stycznia 2002 r. III CKN 563/01, LEX nr 1405370; z dnia 29 marca 2011 r., IV CSK 593/10, LEX nr 785541; z dnia 8 sierpnia 2012 r., II CSK 112/12, LEX nr 1231475; z dnia 18 grudnia 2012 r., II CSK 397/12, LEX nr 1288636).

[SOP]

[ms]